

tiszta, szövegmondása jó, alakítása az előírásnak jól megfelelt. Maszkja azonban előnyösebb is lehetett volna.

Giovanna kevés szavú, de nem jelentéktelen szerepét is élvonalbeli művészekre bízta a szereposztás. *Tibay Kriszta* és *Varga Magda* személyében. Mindketten rokonszenves, finom egyéniséggé formálták *Giovanna* alakját.

Összefoglalva az eddigieket: a Csokonai Színház az Ernáninak, Verdi e korai operájának műsorra tűzésével jelentős lépést tett a Verdi-életmű minél teljesebb megismertetése felé. A kitűnő jelmezek, díszletek, a művészi produkció színvonala, bizonyára hozzájárulnak a színház közönségbázisának további szélesítéséhez.

Az Ernánit Debrecenben nagy tetszéssel fogadták. Sok nyíltzini taps csattant fel és a művészeket sokszor szólították a vasfüggöny elé.

ZSADON ANTAL

Rekviem a Nemzeti Galériában

SZOBOTKA IMRE, PATKÓ KÁROLY, MEGYERI BARNA, KOHÁN GYÖRGY
ÉS EGRY JÓZSEF EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁRÓL

Ritkán adódik olyan találkozójuk halott művészeknek, mint amilyenek tanúi lehetett a műértő közönség, amikor a halott *Szobotka Imre* (1890–1960) festőművész, az 1941-ben 46 éves korában elhunyt *Patkó Károly* festőművész-grafikus és az 1966-ban 46 éves korában meghalt *Megyeri Barna* szobrászművész életművének kiállítását egy időben rendezte meg a Magyar Nemzeti Galéria. Három életmű, a közönség és a szakma számára egyaránt gazdag tapasztalatokkal. Őket követte *Kohán György* grafikai és *Egry József* gyűjteményes emlékkiállítás.

Valamennyi művész már életében megkapta a művészettörténetírástól az őt megillető elismerést, sőt az államtól is az erkölcsi és anyagi támogatást. *Szobotka* értékeire Genthon István 1935-ben megjelent könyvében mutatott rá. *Patkó Károly* Vayer Lajostól kapta meg már életében a főlülvizsgálatra nem szoruló értékelést. 28 éves korában elnyerte a Szinyei utazási ösztöndíjat, bejárta egész Itáliát, utána dolgozott Nagybányán, Felsőbányán (1924–1925), 1929-ben pedig római ösztöndíjat kapott három évre s megfordult Párizsban és Bécsben is. – *Megyeri Barna* életútja nem ilyen értelemben gazdag és mozgalmas, de kapott Munkácsy-díjat, néhány hivatalos megbízást s ha a Sors irgalmasabb hozzá, azóta az állami megbízások révén bizonyára kiteljesedett volna torzó volta ellenére is értékes művészete.

Ezek a kiállítások élénk cáfolatai annak a nézetnek, amelyet bizonyos körök lemezszerűen ismételnék, hogy a magyar kultúra fejlődése főleg az irodalomban és a művészetben, sohasem volt egyidejű a „korszerű”-vel. Holott ez az állítás egyrészt ellenkezik a történeti tényekkel, másrészt egyik kultúra értéke sem abban rejlik, hogy mikor, kivel, mivel egyidejű. Dehát, ahogyan a minap írta valaki, a „deheroizálás üzletnek sem rossz” s egyné-mely irodalom- és műtörténészbe úgy beleivódott ez a szemlélet, hogy megnyilatkozni sem képes a múlt ócsárlása nélkül. Mit bizonyít *Szobotka* indulása? 1908 körül tiszta kubista szellemben és fölfogásban dolgozik s igazán nem a társadalom ilyen-olyan nyomása kényszerítette arra, hogy később az oldottabb formalítás, atmoszferikus színkezelés, ember és tájbrázolás hívévé szegődjék. Ahogy a *Nyolcak* is minden állami támogatást megkaptak, hogy *Nyolcak* maradhassanak, mégis legtöbbször villámgyorsan háttal fordított e korbéli művészetének. – *Patkó Károly* is a korszerűsége példát, akárcsak egy nemzedékkel később *Megyeri*, *Patkó* is abból a gyökerzetből nőtt ki, mint *Derkovits*, *Szőnyi*, *Aba Novák* s kisebb ingadozásoktól eltekintve végig hű maradt önmagához, festményeiben, rézkarcai-

ban egyaránt. – A Nagyszalontáról induló *Megyeri Barna* azok közé tartozott, akik nem utánozták nagy mesterüket, Medgyessy Ferencet, hanem tanultak tőle. Hogy Megyeri is mennyire egyidejű kora művészetével, ezt nemcsak a „hagyományos” szellemben mintázott szobrai bizonyítják, hanem az absztrakt-nonfiguratív-dekoratív stílusban készített tervei is, amiket kísérőzeneként állítottak ki, mintegy bizonyítékául annak, hogy a pusztán ötlet még nem műalkotás. Ebben ugyanis maradandónak kell lennie az ötletnek is, mert fontos tartalmat kell megtestesítenie s az anyagnak is, ami hordozója a formai és tematikai gondolatnak. Egry életművéről pedig köztudomású, mennyire egyedülálló korszerűségével.

Szobotka is, Patkó is számos kiállítást rendezett életében, éppen annyit, amennyit akart, művészetük érlelődését ez biztosította. Szobotka kiállított a Belvederében (1921), a Tamás Galériában (1929-ben), az Ernst Múzeumban (1949), 10 év múlva (1959) a Csók Galériában, noha nem kedvelte a gyakori mutatkozást a közönség előtt. *Patkó Károly* annál inkább: ő is a Belvederében kezdte (1922), méghozzá *gyűjteményes* kiállítással, majd a Helikonban állított ki (1923), aztán az Ernst Múzeumban (1923, 1927, 1932), s gyakran szerepelt külföldön is. – Az ugyanolyan korú *Megyerinek* a Csók Galériában nyílt kiállítása szintén korán elhalálozott Bakky Sándorral együtt, 1964-ben.

A Szobotka–Megyeri–Patkó-életművek közül kétségtelenül a Szobotkáé a legegyszerűsebb színvonalú. Bodnár Éva rendezésében pedig egyike az év legszebb és legsikerültebben rendezett kiállításainak, mind az anyag csoportosításában, mind a művek elrendezésében. A mester egységes korszaka végül is egyetlen zárt egységbe ömlik, az egyenletes és magas színvonalú művek révén. – Patkó Károly és Megyeri Barna életműve láthatóan csonka, de mindkettőjét egybefogják az alkotóra jellemző stílusjegyek, amiknek erejét nem csökkentik a kortársakkal való rokonságuk.

Decemberben *Kohán György* grafikáiból, tusrajzaiból és színes lapjaiból nyílt kiállítás a Galéria dísztermében. Kétségtelenül erőteljes, nagy lendületű, erős festőegyéniség anyagát láthattuk a tárlaton. Olyan művészt, akinek művei elsősorban falakra kívánczoltak. Mindazonáltal valami elégedetlenség maradt bennünk, ismételt megnézés után is, az anyag elemzése során. Olyan művész állt előttünk e grafikák láttán, aki mintha műveiben nagy szándékait nem tudta volna a saját maga kívánta színvonalon megfogalmazni. Kiállított képei alapján állítjuk ezt, függetlenül attól, hogy a legjava termésből volt-e módja a rendezőnek válogatni, vagy sem. Más a tehetség és megint más valami a megvalósítás, s ez mint tudjuk, nem mindig találkozik megnyugtató szintézisben. De a kiállítás mindenképpen hasznos volt, hisz enélkül a Kohán művészetéről alkotott kép ellenőrzésére nem nyílt volna lehetőség. A művész nagysága így sem kétséges, bár szuperlatívuszokat nem tartunk szükségesnek méltatására.

Karácsonyra és újévre nem is adhatott volna szebb ajándékot a Magyar Nemzeti Galéria az *Egry József emlékkiállításnál*. Halála óta ez volt a legnagyobb méretű gyűjteményes kiállítása Egry Józsefnek. A közönségnek azt a részét, amely könnyen úszik az árral, ha bizonyos fajta uszítás még ösztönzi is, nem árt emlékeztetni arra, hogy 1951-ben a Fővárosi Képtár rendezte meg – még halála évében – Egry József emlékkiállítását. Utána – az Ernst Múzeum 1954-es érem- és kisgrafikai kiállítását nem említve – 1958-ban Keszthelyen a Radnai Béla-gyűjtemény mennyiségileg is számottevő anyagát mutatták be, 1962-ben ugyancsak a keszthelyi Balatoni Múzeum rendezett Egry kiállítást, 1965-ben a Tihanyi Múzeum, ugyancsak országos szinten, 1967-ben Nagykanizsán, 1969-ben Pápán s 1971-ben Veszprémben mutattak be kisebb gyűjteményt. Ezek után került sor a Nemzeti Galéria gyűjteményes kiállítására. Így hát kiállítási intézményeinket nem lehet azzal vádolni, hogy Egry József képeitől „óvták a közönséget”.

A kiállításra megjelent katalógus adatai igazolják, hogy Egry mindkét társadalmi rendben az elismert és méltányolt művészek közé tartozott. 1907-től kezdve haláláig szinte minden évben kiállított, kitűnő sajtót kapott minden bemutatkozása. 1932-ben, 1949-ban, majd 1959-ben monográfia jelent meg róla. Nem kellett tehát meghalnia, hogy mindent megkapjon életében, ami nagy művésznek kijár.

Ily kitűnő anyag, mint az Egryé, maga rendezi önmagát s a zsúfoltság is megbocsátható, mert egy ilyen értékű emlékkiállításon mégis a minél több jó kép bemutatása az elsődleges követelmény. A Galéria kiállítása enyhén szólva is lenyűgöző, amit különben erről az élet-

műről eddig is tudtunk, de mégis újra jól esett róla meggyőződni. S illúziónk töretlen maradt annak ellenére, hogy a képek némelyikének élénk színvilága a papír oxidációja miatt kissé megfakult, némelyik képen pedig a festékréteg annyira töredezett, hogy szívfacsaró volt látni és a képek jövőjére gondolni. S ami nem kevésbé tűnt föl újra, hogy e két korszakra osztható életműnek az első, 1916-ig tartó szakasza is egy-két képtől eltekintve milyen színvonalas, mégha az indulás forrásvidékéül a korszak szinte minden számottevő mestere idézhető is. A kortársi hatástól mentes második korszak képei állítják élénk a tulajdonképpeni Egryt, akinek ha meg is találjuk őseit s köztük lehetetlen nem utalni annak a Turner-nek a művészetére, akinek műveiből a pozsonyi Nemzeti Galéria rendezett 1970 nyarán nagyszabású kiállítást, mégis igaz a megállapítás, Egry mindenkitől függetlenül „kitűnő művész”. Nem az a döntő nála, mennyiben mutathatók ki ősei, hanem az teszi őt nagygyá, ami elválasztja őt azoktól. Ha egy költő mondja azt, hogy nem is utóda és nem is őse senkinek (amit különben módjában sem volt megállapítani), megbocsátható egy festőre célozva a hódolat jegyében. Hogy az utódokra Egry mennyire volt megteremtő, s ezáltal az egész kortársi magyar művészetet gazdagító, az szinte köztudomású. Egry valóban páratlan jelensége marad a magyar művészetnek.

A kiállítás fölveti a „gyűjtemény” és valakinek a „tulajdona” közötti különbség tisztázásának szükségességét. A Galéria nagyon helyesen föltűntette a képek alatt azt, hogy kiknek a gyűjteményéből valók a művek. Föltételezzük, hogy a kölcsön kapott képek gazdái nemcsak „tulajdonosok”, hanem gyűjteménnyel rendelkező örökösök, hanem remélhetőleg maguk is gyűjtők.

Befejezésül nem hallgathatunk el néhány észrevételt. Kiállításon mindig hangulatot rontó a műhelytitkok odatárasa a közönség elé. Félkész szobrok, vázlatok, műhelyforgácsok, szerszámok stb. egyáltalán nem kiállításra valók, ezt már láttuk a legutóbbi Medgyessy-kiállításon is, és nem tett jót Megyeri Barnának sem. – Azután a róla készült katalógusban fölöslegesnek érezzük a kortársi visszaemlékezéseket. Tudjuk, nagyon gyakran mennyi gyarlóság szüli ezeket az emlékezéseket, mi mindenre használható – önreklámzásra is – az ilyen lehetőség. Még leghelyesebben Major Máté járt el, amikor kereken megírta, hogy nem tud érdemben mit mondani Megyeriről. Csak hát akkor miért kellett az ő nyilatkozatát is kinyomtatni? Ahogy valaki találón írta: ebben a katalógusban „sok a szöveg”. Ehhez annyit teszünk hozzá a magunk részéről, hogy a Patkó Károlyéban viszont kevés. Kohán pedig nem is kapott új katalógust, nyilván nyomdai viszonyaink miatt, s ezért korábbi katalógusát árulták, Egry katalógusához viszonyítva kissé drágán. Ahogy a Szobotkáé és Megyerié, úgy az Egry katalógus kiállítása is méltó volt a Galéria legjobb hagyományaihoz.

Az öt fent ismertetett kiállítás megrendezéséért a legmesszebbmenő köszönet illeti a Magyar Nemzeti Galériát: öt halott művészt, öt jelentős életművet idézett az élők tudatába.

SZÍJ REZSŐ

Vendégségben két magyar dráma

SÜTŐ ANDRÁS: POMPÁS GEDEON

Vidám játék – adta műfajmegjelölésként Sütő András. De az urizáló, hatalmaskodó, a közösségi gondolkodásra süket Gedeon több akar lenni, mint vidámító játék. Csak Sütő nem következetes, és ebből ered hibája.

Gedeon a felülről jött irányelveket eltorzítja, a maga kedve szerint irányítja a falu dolgát. Egy napon aztán, talán túl mesészerűen is, elveszíti fényes pozícióját. Így hatalom nélkül, de a kivagyiság rögeszméjével akar halhatatlanná lenni. Realitás érzéke is egyre inkább